

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Lukas Geniušas skambina visus Ludwigo van Beethoveno koncertus

2013-12-05

ŽURNALAS: Muzikos Barai

TEMA: Muzika

AUTORIUS: Daiva Tamošaitytė

DATA: 2013-12

Lukas Geniušas – tarptautinį pripažinimą pelnęs dvidešimt trejų metų pianistas, su savo laimėjimais kasmet supažindinantis ir didelę savo gerbėjų auditoriją Lietuvoje. Vienas naujausių jo laimėjimų – II premija ypač prestižiniame tarptautiniame F. Chopino konkurse 2010 metais – ženkliai prisidėjo prie koncertų geografijos plėtros. „Po Chopino konkurso prasidėjo visai kitas gyvenimas. Pajutau, kad valdau savo gyvenimo ritmą, galiu spręsti problemas, kad man išeina susitvarkyti su visa labai plačia veikla. Gavau daug pasiūlymų – iš Vokietijos, Brazilijos, Korėjos, Japonijos“, – patirtimi dalijasi atlikėjas. Tačiau Lukas Geniušas – tikrai ne tas virtuozas, kuris savo ateitį matuoja tik laimėtų konkursų viršukalnėmis. Jau dabar jį galime įrašyti į visiškai originalių ir savitai mėstančių fortepijono meno meistrų sąrašą. Tiems, kurie stebi jo kelią nuo jaunumės, matyti, kad pianistas pasiūlymus moka derinti su savo kūrybiniais poreikiais.

Vienas tokių pasiūlymų buvo atlikti visus Ludwigo van Beethoveno fortepijoninius koncertus per vieną vakarą... „Buvo labai smagu prieš metus sulaukti pasiūlymo iš savo vadybininko Italijoje, Genujoje, birželį per vieną dieną pagroti penkis Beethoveno koncertus. Ten du kartus buvau grojęs kitą programą. Iškart pagalvojau: avantiūra. Buvo likę aštuoni mėnesiai, o dar laukė Chopino, kamerinės muzikos programos, solinis koncertas Didžiojoje Maskvos konservatorijos salėje. Negalėjau atsisakyti. Taigi gyvenimas eina, ir staiga reikia išmokti tris naujus koncertus... Pirmąjį kažkada išmokau per tris savaites, sugrojavau tris kartus ir pamiršau. Vadinasi, keturi koncertai! Sutikau, bet buvo neįtikėtina daug kančių... Paskambinau juos Kaune, Klaipėdoje, Vilniuje. Vos gyvas likau... Man padėjo artimi žmonės. Galų gale birželio trečiąją sugrojavau Genujoje penkis Beethoveno koncertus per vieną dieną, neatgaudamas sąmonės“, – įvykdęs neįmanomą užduotį šmaikštuoja pianistas.

Luko darbų apimtis stulbinama: studijos Maskvos P. Čaikovskio konservatorijoje, apie keturiasdešimt koncertų per metus. O šalia – „tik“ penki fortepijono grandio kūriniai. Beje, kai kurie atlikėjai jo kūrybai skiria visą savo gyvenimą. Ir vis dėlto: ką mums

reiškia ši žinia? Pirmiausia - menininko iš pašaukimo atsidavimą savo didžiajai gyvenimo misijai. Ir tai ne tušti žodžiai, kurie skubančiame nūdienos pasaulyje dažnai lieka neišgirsti arba nesuprasti. Ar eilinė publika gali įvertinti tą auką, tuos daugelį metų lėtai ir atkakliai ugdomus įgūdžius, išvalgas, intucijas? Be abejo, ne. Svarbu rezultatas. O koks buvo rezultatas?

Vilniaus kongresų rūmuose spalio 5 ir 6 dienomis - per du vakarus - nuskambėjo visi penki Beethoveno koncertai fortepijonui. Pirmasis koncertas C-dur, op. 15. Jau skambindamas pagrindinę temą atlikėjas parodė, kad vadovaudamasis Beethoveno muzikine logika, būdinga akcentuacija, šią muziką girdi ne pagal nusistovėjusius mokyklinius kanonus, bet savaip traktuoja tekstą, renkasi savitą agogiką. Kartu pabrėžtinai atsietai ir abstrahuotai atlieka šalutines temas, todėl vietoj šabloniškai suvokiamų didelių dinaminų ir charakterio skirtumų išgirdome stilingą ir vientisą muzikinį naratyvą. I dalies kadencija taip pat nuskambėjo santūriai. II dalyje išraiškingai ir tempo atžvilgiu visiškai laisvai traktuodamas solo vietas, Lukas pasiūlė kontempliatyvų, giedrą žvilgsnį į lyrinę dalį. Raiškus, ramus skambinimas leido įsiklausyti į kiekvieną detalę, į neskubrų solisto ir orkestro dialogą. III dalį pianistas atliko veržliai ir efektingai, žaismingai ir kartu rimtai. Luko interpretuojamas skaidrus, nuotaikingas koncertas tryško jaunajam Beethoveni būdinga Haydnui artima dvasia ir švelniu lengvu žavesiu, harmonija, aiškia mintimi.

Antrojo koncerto B-dur, op. 19 (sukurto anksčiau, nei Pirmasis), I dalyje, laikydamasis tų pačių principų, Lukas kūrė didesnę intrigą, ką nurodo kiek dramatiškesnė, aktyvesnė kūrinio medžiaga (pirmiausia turiu galvoje sudėtingą kadenciją, kurią pianistas stilistiškai „įaugino“ į visą audinį). Kaip ir Pirmajame koncerte, ypač kerinčiai skambėjo matiniai, pedalu saikingai „sušildyti“ *piano* epizodai, vikrūs *arpedžio* ir gamų pasažai. O kadencijoje buvo gražiai išryškintas kairės ir dešinės rankų partijų savarankiškumas, kuris, beje, buvo girdimas visų koncertų traktuotėje. Tai, mano manymu, apgalvota meninė priemonė, paryškinanti Beethoveną - polifoninio kontrapunktinio mąstymo genijų. Puikiai Lukas išsprendė netikėtumo efektą kadencijos pabaigoje. II koncerto dalis buvo ori, vyriškai griežta lyrika skambėjo it angeliškų žingsnių aidas. Ir vėl: viskas šviežia, išjausta. III dalyje virtuozas puikiai pasinaudojo kompozitoriaus suteikta galimybe sužerėti smulkia mocartiška technika ir pasimėgauti šokio nuotaikomis. Pabrėžtina, kad kulminacijų efektą, ypač koncertų finaluose, Lukas pasiekia ne tiek dinamika, kiek paryškinta muzikinės kalbos išraiška.

Trečiajame koncerte c-moll, op. 37, ypač išskirčiau ilgą I dalies kadenciją, atliktą įtikinamai, mąsliai, stebinant gilia traktuote, laikantis svarbiausio - improvizacinio - jos paskirties sumanymo. Taip pat išskirčiau II dalį. Nenoriu pasakyti, kad kitos dalys nebuvo tokios pat efektingos ar išbaigtos, kad kaip nors išsiskyrė iš bendro vaizdo. Tiesiog mažiau varžomas *tutti* ritminių rėmų, Lukas integruoja savo stilių, demonstruoja neeilinę brandą, saikingą išmonę. Pavyzdžiui, III dalis parodė, kad į ritminį „kvadratą“ jo taip lengvai neįstumsi, - blizgančių garsų fejerijoje kaip kertiniai akmenys švytėjo tvirtos apibendrinamos arba klausiamos frazės. Po trijų koncertų pianistas patenkino audringą melomanų prašymą - įkvėptai ir pasigėrėtinais atliko F. Chopino etiudą C-dur Nr. 1, op. 10.

Visi trys pirmąjį vakarą atlikti koncertai pasižymėjo išstobulinta muzikine kalba, idealia teksto ir minties švara bei drąsa, kuri rėmėsi išmintimi imponuojančiu jaunojo virtuozo

dialogu su kūrinių autoriumi.

Šioje vietoje galime stabtelėti ir paklausti, ką sako pats atlikėjas:

- Groju iš skirtingų redakcijų, nepasirenku vieno varianto. Tai gyvas dalykas, gyva medžiaga. Nemanau, kad galime spręsti, kas teisinga, kas ne. Kaip sakė Michailas Pletniovas, kuris paprastai neduoda interviu, bet vieną davė, ir būtent tame interviu atsakė į klausimą, kodėl Beethoveno groja kitas nei įprasta natas: „Pagal mano logiką, - teigė Pletniovas, - būtent taip yra teisinga, nes Beethovenas tose vietose nieko neparašė, ten yra „dėmės.“ Tose vietose yra kiekvieno redaktoriaus interpretacija, ir viskas. Mano logika tokia, kad kartais pasirenku vieną ar kitą variantą. Deja, nesu matęs Beethoveno koncertų faksimilės. Gal kada nors pasitikslinksiu keletą vietų, kurios man kelia klausimų.

- Vadinasi, jei Beethovenas „leidžia“, Tu gali vadovautis savo intuicija?

- Taip, absoliučiai. Ne tik „leidžia“. Esu įsitikinęs, kad tik taip ir reikia daryti. Tiems, kam galima. Tai ne saviveikla, bet atlikimas, pagrįstas žinojimu ir didele patirtimi. Ir ne tik mano, bet ir mano močiutės, kuri visą gyvenimą dirbo su šiuo tekstu. Mes kartu jį parengėme. Nenorėčiau pateikti taisyklių, sakyti, koks pedalas yra teisingas... Aš renkuosi tokį pedalą, kokį girdžiu. Kiekvieną kartą, jei norite, kitą pedalą. Tai priklauso nuo salės akustikos, nuo ansamblio, nuo to momento įsitikinimų. Pavyzdžiui, ketvirtąjį koncertą groju nuo šešiolikos metų. Vėliau pajutau, kad pedalas ar štrichas išsisėmė, ir pagrojau naujai, kitu būdu. Būna tokių dalykų, tik nenoriu konkretizuoti. Bet yra bazė, bazinis tekstas, parašytas Beethoveno, ir šito aš nesimu atsakomybės keisti. Visose redakcijose tai yra parašyta.

- Nebijai tempo laisvės?

- Vertinti reikia truputį kitaip... Neturiu teisės Beethoveno gaidose parašyti *ritenuto* ar *rubato* ir *meno mosso*, kur to nėra parašyta. Galiu vieną kartą taip padaryti, jei tai pagrįsta dramaturgija, jei galiu paaiškinti, kodėl padariau. Bet nedarau drastiškų pakeitimų. Man tai nepriimtina.

- Tau nepriimtinos Afanasjevo ar Pogoreličiaus inovacijos? Pavyzdžiui, Beethoveną groti žymiai lėčiau...

- Man priimtina, ką jie daro kitu aspektu. Jie yra neįtikėtinai talentingi, genialūs žmonės. Pats ateičiau į koncertą ir paklausyčiau, koks jų santykis su menu, man įdomu, ką jie daro. Bet mano akademinio požiūrio į muziką toks grojimas neatitinka, ypač jei tai Beethovenas ir Chopinas.

- Kiek pianistų atlieka tokius ciklus?

- Nedaug, gal dešimt penkiolika, pavyzdžiui, Berezovskis. Užvakar vienas pianistas atliko penkis Beethoveno koncertus per vieną vakarą Italijoje (italai mėgsta maratonus). Groja šimtai, bet ne per vieną vakarą. Tai netikslinga.

... Kitą vakarą Kongresų rūmuose atlikti Beethoveno koncertai Nr. 4 G-dur, op. 58, ir Nr. 5 Es-dur, op. 73, patvirtino Luko Geniušo esmines prielaidas. Viskas buvo taip pat

preciziška, tobula, profesionalu. Dar pridėčiau: fortepijonas suskambo dangiškai, švelniai, radosi labai subtilus tušė. Tai intrigavo. Prasimušė pro orkestro palydą. Reikia pasakyti, kad pradėdant Trečiuoju koncertu solisto ir orkestro ansamblis tapo kur kas darnesnis, atsirado vientisas kvėpavimas, daugiau aistros, lankstumo, emocinio vieningumo. Juk Beethoveno partitūros nėra paprasti akompanimentai, tai organiškas derinys su solistu, vientisa simfoninė medžiaga. Repeticijų svarba – akivaizdi, „valdišku“ akompanimentu neapsieisi. Tai paliudijo Gintaro Rinkevičiaus diriguojamas orkestras.

Antrąjį vakarą bisui pianistas paskambino J. Brahms'o Choralinį preliudą a-moll, op. 122. Po Beethoveno Penktojo koncerto tai buvo tarsi atomazga, ji nuskambėjo itin prasmingai. Bet to neužteko: publikai reikalaujant, solistas su orkestru pakartėjo Antrojo koncerto fortepijonui finalą.

Per du vakarus atlikti visi Beethoveno koncertai atskleidė didžiulį potencialą, kurį sukaupė ir išreiškė Lukas Geniušas, suteikdamas ir muzikos mylėtojams, ir profesionalams retų dvasinių akimirkų. Pasiteiravau, kaip įprasta, apie ateitis planus.

– Turiu daug planų, jų visų neišvardinsi. Dabar negrosiu didelių ciklų. Tai labai sureikšminama, ypač Lietuvoj. Ir Vera Vasiljevna (Gornostajeva, Luko dėstytoja ir močiutė. – D. T.) palaiko ciklų idėją, ji man patinka, bet nereiškia, kad dabar turėčiau groti vien penkis Prokofjevo, Rachmaninovo koncertus ir t. t. Man neįdomu daryti vienodus dalykus. Už mėnesio grosiu Lutosławskio fortepijoninį koncertą, kuris yra žiauriai sunkus, vienas sunkiausių iš parašytų fortepijonui (dar nepradėjau mokytis, bet grosiu iš gaidų, nes tai šiuolaikinė muzika...). Daug embrioninių idėjų. Turiu projektą su baletu, Desiatnikovo balete groju solinę fortepijono partiją. Po premjeros Maskvoje sausio mėnesį jį vežame į Paryžių, turėsime šešis spektaklius. Fantastiškas kūrinys. Tai nedidelė projektų dalis, bet dalyvauju, nes man įdomu. Ką norėčiau padaryti pats? Noriu groti Stravinskio „Pulčinelą“, „Apoloną Musagetą“ ir „Kareivio istoriją“. Galutinės formos idėja neįgavo, bet kasdieninių darbų fone galvoju apie tai. Tai būtų stambus tarptautinis projektas.